

प्यूठान जिल्लाका प्रतिनिधि कथाकार र तिनका कथाकृतिहरूको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र
सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको
स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौं
पत्रको प्रयोजनका लागि
प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी
चन्द्रकला बस्नेत
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय,
कीर्तिपुर, काठमाडौं
२०६९

शोधनिर्देशकको मन्तव्य

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभाग स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षका विधार्थी सुश्री चन्द्रकला बस्नेतले प्युठान जिल्लाका प्रतिनिधि कथाकार र तिनका कथाकृतिहरूको अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो, अत्यन्त मिहिनेतपूर्वक तयार पारिएको यस शोधकार्यप्रति म पूर्णरूपमा सन्तुष्ट छु र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

.....

डा. दुर्गाबहादुर घर्ती

उप-प्राध्यापक

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रि. वि. कीर्तिपुर

काठमाडौं

मिति:- २०६९/५/११

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय
नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकसङ्शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागकी छात्रा सुश्री चन्द्रकला बस्नेतले स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि तयार पार्नुभएको प्यूठान जिल्लाका प्रनिनिधि कथाकार र तिनका कथाकृतिको अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कन गरी स्वीकृत गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समिति

.....
प्रा.डा.देवीप्रसाद गौतम
गैरे

(विभागीय प्रमुख)

.....
उपप्रा.डा. दुर्गाबहादुर घर्ती

(शोधनिर्देशक)

.....
उपप्रा. गोपालप्रसाद

(बाह्य परीक्षक)

मिति : २०६९/०५/१४

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत प्यूठान जिल्लाका प्रतिनिधि कथाकार र तिनका कथाकृतिहरूको अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र स्नातकोत्तर तह नेपाली विषयको दसौँपत्रको आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने प्रयोजनका लागि तयार पारिएको हो । सर्वप्रथम म यस शोधपत्रको शीर्षक स्वीकृत गरिदिनुहुने नेपाली केन्द्रीय विभाग प्रमुख प्रा.डा. देवीप्रसाद गौतमप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । यस शोधकार्यलाई सुव्यवस्थित रूपमा सम्पन्न गर्नका लागि आफ्नो अमूल्य समय, सहयोग र सल्लाह दिनुहुने एवम् अनुपलब्ध सामग्री समेत उपलब्ध गराइदिनुहुने मेरा शोधनिर्देशक श्रद्धेय गुरु उपप्रा.डा. दुर्गाबहादुर घर्ती ज्यूप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । उहाँकै कुशल निर्देशन, सहयोग र प्रोत्साहनबाट मैले आफ्नो अनुसन्धानलाई यस रूपमा प्रस्तुत गर्न सकेको हुँ । शोधकार्यका लागि शोधप्रस्ताव स्वीकृत र निर्देशकसमेत चयन गरी सहयोग गर्ने नेपाली केन्द्रीय विभाग र विभागका सबै आदरणीय गुरुवर्गप्रति म हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

शोधपत्र तयारीका निम्ति सामग्री सङ्कलन गर्दा अत्यन्त व्यस्ततामा पनि पुस्तक तथा पत्रपत्रिका जस्ता आवश्यक लिखित सामग्री लगाएत मौखिक जानकारी दिई महत्वपूर्ण सहयोग गर्नुहुने भूपेन्द्र सुवेदी, गोरखबहादुर सिंह, विजयराज आचार्य, भूपेन्द्रराज वैद्य, गेहराज थापा, भेषमान गिरी आदिप्रति आभार प्रकट गर्दछु ।

त्यसैगरी पुस्तक, पत्रपत्रिका एवं अप्रकाशित शोधपत्रलगायत आवश्यक सामग्रीहरू उपलब्ध गराई सहयोग गर्ने त्रि. वि. केन्द्रीय पुस्तकालय, गोरखापत्र संस्थान, विवेक सिर्जनशील प्रकाशनप्रति आभारी छु ।

शिक्षाप्रति सधैं प्रेरित र प्रोत्साहित गर्दै विभिन्न पारिवारिक, आर्थिक तथा व्यवहारिक कठिनाइहरू भैलेई मलाई यहाँसम्म ल्याइपुऱ्याउनु हुने मेरा श्रद्धेय मातापिता हरिदेवी बस्नेत एवम् बालाराम बस्नेतप्रति म आजीवन ऋणी छु । टाढा बसेर पनि विभिन्न रूपमा सहयोग पुऱ्याउने मेरा भाइ हिमाल बस्नेत र सञ्जय बस्नेतप्रति आभार प्रकट गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधपत्रको अध्ययन विश्लेषण गर्ने क्रममा सुरुदेखि अन्त्यसम्म सहयोग एवं सल्लाह प्रदान गर्ने साथी गोपाल जोशी र हर्क खडायत (बाजुरा) प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दै मामा नरेन्द्र जि.सी., महेश जि.सी., भाइ त्रिलोक कार्की, शरद बस्नेत, पुष्कर बस्नेतलाई सम्भन चाहन्छु । वसन्ती पोखेल, निमा गिरी, शारदा आचार्य, दीक्षा पाण्डे, सीता आचार्य, दीननाथ भट्ट, पवित्र भट्ट, धीरज भट्टलाई सहयोगीका रूपमा सम्भन चाहन्छु । सफा शुद्ध टङ्कण गरिदिनुहुने यूनिभर्सल कम्प्युटर सेन्टरका भाई सुमन अधिकारीलाई हार्दिक धन्यवाद दिँदै प्रस्तुत शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रि. वि. नेपाली केन्द्रीय विभागसमक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

मिति:- २०६९/५/

.....
चन्द्रकला बस्नेत

विषय सूची

पहिलो परिच्छेद : शोधपत्रको परिचय	1-4
१.१ विषय परिचय	1
१.२ समस्याकथन	1
१.३ शाधकार्यका उद्देश्यहरू	2
१.४ पूर्वकार्यको समीक्षा	2
१.५ शोधकार्यको औचित्य, महत्त्व र उपयोगिता	3
१.६ शोधकार्यको सीमाङ्कन	3
१.७ शोधविधि	4
१.८ शोधपत्रको रूपरेखा	4
दोस्रो परिच्छेद : प्यूठान जिल्लाको सङ्क्षिप्त परिचय	5-12
२.१ विषय परिचय	5
२.२ भौगोलिक परिचय	5
२.३ नामकरण	6
२.४ ऐतिहासिक पृष्ठभूमि	7
२.५ भू-बनोट, नदीनाला र हावापानी	7
२.६ मठमन्दिर तथा तीर्थस्थलहरू	8
२.७ सामाजिक, साँस्कृतिक परिचय	9
२.८ शिक्षा, स्वास्थ्य तथा सञ्चार	10
२.९ निष्कर्ष	12
तेस्रो परिच्छेद : प्यूठान जिल्लामा साहित्यलेखनको पृष्ठभूमि र कथाकारहरूको सर्वेक्षण	13-30
३.१ विषय परिचय	13
३.२ पृष्ठभूमि	13
३.२.१ प्यूठान जिल्लाको लोकसाहित्यको सङ्क्षिप्त परिचय	14
३.२.२ पुस्तकालय तथा पत्रपत्रिका	21
३.२.३ साहित्यिक संघसंस्थाहरूको योगदान	24

३.३ प्यूठान जिल्लाका कथाकारहरू र तिनका कथाकृतिहरूको सर्वेक्षण	27
३.५ निष्कर्ष	29
चौथो परिच्छेद : कथासिद्धान्त र प्यूठान जिल्लाका कथाकारका कथाकृतिको अध्ययन	31-64
४.१ विषय परिचय	31
४.२ कथाको सैद्धान्तिक परिचय	31
४.३ कथा विश्लेषणका आधार	33
४.३.१ कथानक	33
४.३.२ पात्र	34
४.३.३ संवाद	34
४.३.४ देशकाल र वातावरण	35
४.३.५ भाषाशैली	35
४.३.६ उद्देश्य	36
४.४ कथासिद्धान्त र प्यूठान जिल्लाका प्रतिनिधि कथाकारका प्रमुख कथाकृतिको अध्ययन	37
४.४.१ गोरखबहादुर सिंहका कथाहरू	37
४.४.२ विजयराज आचार्यका कथाहरू	52
४.४.३ गेहराज थापाका कथाहरू	59
४.४.४ भूपेन्द्र सुवेदीका कथाहरू	61
४.४.५ भूपेन्द्रराज वैद्यका कथाहरू	63
४.४.६ भेषमान गिरीका कथाहरू	65
पाँचौं परिच्छेद : सारांश र निष्कर्ष	68-70
सन्दर्भ सामग्री सूची	71-73

सङ्क्षिप्त रूप

सङ्क्षिप्त रूप	-	पूरा
आइ.ए.	-	प्रमाणपत्र तह (इन्टरमिडिएट)
एम.ए.	-	स्नातकोत्तर (मास्टर्स अफ आर्ट्स)
एम्. एड्.	-	स्नातकोत्तर (मास्टर्स अफ एजुकेशन)
एम्. पी.ए.	-	स्नातकोत्तर (मास्टर्स अफ एडमिनिस्ट्रेशन)
कि.मि.	-	किलो मिटर
गा.वि.स.	-	गाउँ विकास समिति
जि.वि.स.	-	जिल्ला विकास समिति
डा.	-	डक्टर (विधावारिधी)
ते.स.	-	तेस्रो संस्करण
त्रि.वि.	-	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नि.मा.वि.प.स.	-	निम्न माध्यमिक विद्यालय परीक्षा समिति
नेकपा	-	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी
ने.बा.सा.स.	-	नेपाल बाल साहित्य समाज
ने.रा.प्र.प्र.	-	नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान
प.	-	पण्डित
प्र.ले.स.	-	प्रगतिशील लेखक सङ्घ
प्रा.	-	प्राध्यापक
पाँ.स.	-	पाँचौं संस्करण
मा.वि.	-	माध्यमिक विद्यालय
मा.वि.प.स.	-	माध्यमिक विद्यालय परीक्षा समिति
वि.सं.	-	विक्रम सम्वत्
सम्पा.	-	सम्पादन / सम्पादक
.....	-	केही अंश छोडिएको
/	-	अथवा
०	-	डिग्री